

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І РОСІЙСЬКА ШІЛЛЕРІАНА

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 1 (31).
Бобинець С. Тарас Шевченко і російська шіллеріана; 15 стор.; кількість бібліографічних джерел – 40; мова – українська.

Анотація. У статті зроблено спробу дослідити процес ознайомлення Тараса Шевченка за посередництвом російськомовних інтерпретацій з поетичною і драматургічною спадщиною Фрідріха Шіллера, виявити типологічні ознаки й риси ідейно-тематичної спільності в їх творчості.

Ключові слова: рецепція, переклад, театр, М. Щепкін, тематичні аналогії, визвольна боротьба, жіночі образи, мотив трагічної долі.

Тема, винесена у заголовок, являє собою одну зі складових осяжної проблеми – "Шевченко і Шіллер", що, за слушним висновком академіка Івана Дзюби, сконденсована "в широких аналогах історичного, архетипічного і творчого порядку", проте, на жаль, й понині "не розроблена ні в українському, ні в німецькому літературознавстві" [12, с. 87]. Заповнюючи до певної міри своєю розвідкою "Шевченко і Шіллер: візія ідеального суспільства" означену прогалину, дослідник уже з перших її абзаців окреслює феномен величезної популярності автора "Розбійників" та "Вільгельма Телля" у Росії середини ХІХ століття¹.

Шіллерова "огненна поезія гуманізму" /І. Франко/ виявилася напрочуд суголосною тій демократичній та антикріпосницькій атмосфері, що панувала у передових колах суспільства: у мистецько-культурних салонах і гуртках постійно точилися суперечки про його творчість, уривки з драматургічних творів, вірші активно включалися у загальноросійський літературний процес. Саме цією популярністю й пояснює І. Дзюба "Шевченків інтерес до Шіллера", який зародився під час зібрань у художника В. Ширяєва, викристалізовуючись поступово у щире захоплення "німецьким буремним генієм" /А. Абуш/ під враженням від пройнятих його ідеями літературно-музичних вечорів, котрі постійно відвідував молодий поет у С. Гребінки, Н. Кукольника, М. Маркевича, А. Струговщикова. Тут він зійшовся з багатьма прогресивно налаштованими людьми, чимало з яких були великими ревнителями Шіллера. Так, до речі, зі спогадів Александра Струговщикова, чия поетична збірка /1845/ містила сорок дві чи не

вперше перекладені російською мовою Шіллерові поезії і, за твердженням В.Белінського, склала "во всяком случае приятное явление в нашей литературе" [4, с. 281], знаємо, що в культурно-просвітницькому вечорі, який відбувся 27 квітня 1840 р. на його квартирі, крім Т. Шевченка, взяли участь К. Брюллов, Ф. Толстой, М. Маркевич, В. Белінський, І. Панаєв та інші [31, с. 246]. До цієї когорти, як відомо, належав і Шевченків благодійник В. Жуковський /1783 – 1852/. Як пристрасний популяризатор і шанувальник ваймарського "благородного адвоката людства" /В. Белінський/, він своїми конгеніальними перекладами балад², власне завдяки котрим Шіллер увійшов у свідомість російської та української громадськості "як свій, як рідний" [25, с. 145], проклавши собі цим самим шлях "до сердець слов'янських народів" [18, с. 301; 39], мав невідпорну силу впливу й на початкуючого поета. А втім треба думати, що вперше художньо-енергетичної потужності думок Шіллера майбутній Кобзар зазнав у стінах Петербурзької Академії мистецтв, де його улюблений наставник "Карл Великий" – К. Брюллов /1799 – 1852/ всіяко дбав, як згадував художник і "страстный, – за словами самого Шевченка, – поклонник Шіллера" [32, с. 159] А. Мокрицький, "о развитии их /курсантів Академії. – С. Б./ кругозора и художественного вкуса, рекомендовал чтение серьезных авторов" [20, с. 14].

"У гуртку учнів Брюллова не можна було не стати шанувальником Шіллера і Гете, італійських відродженців, англійських і німецьких романтиків, – писав академік О. Білецький. – досить було почитати Жуковського, щоб відразу освоїтися з баладами Шіллера, Уланда, Цедліна, Вальтера Скотта і Соуті..." [6, с. 269]. Незрідка зацікавлення слухачів світовим красним письменством К. Брюллова пробуджував своїм майстерним читанням творів Шіллера, а також розмислами про

© Бобинець С., 2014

¹ За нашими підрахунками [7, с. 5] Шіллерові поетичні та драматургічні твори, окремі праці з історії та естетики перекладали на той час близько ста авторів, з-поміж них розширенню овидів російської шіллеріани прислужились і вихідці з України: П. Білецький-Носенко, А. Глинка, І. Кованько, В. Наріжний і, особливо, М. Маркевич, у чіх рукописах "знайдено переклад майже всього Шіллера, за яким М. А. Микола Андрійович Маркевич. – С. Б./ вивчав німецьку мову" [19, с. 295]

² "В. А. Жуковский, – як відзначав наш сучасник К. Чуковський, – <...> по своему, мастерству, по своей вдохновенности является одним из величайших переводчиков, каких когда-либо знала история мировой литературы" [28, с. 265].

акторське втілення його драматургії на петербурзькій сцені. Останнє, ймовірно, мало немаловажне значення для правильного розуміння Шевченком постановок шіллерівських п'єс за участі у них таких видатних російських акторів, як П. Мочалов /1800 – 1848/ і М. Щепкін /1788 – 1863/ у Москві та В. Каратигін /1802 – 1853/ і Я. Брянський /1791 – 1853/ у Петербурзі; власне, йшлося про прю двох різних естетичних позицій, ширше – двох ідеологій: буржуазно-аристократичної, здійснюваної у Петербурзькому Александринському театрі та народної, демократичної – у Московському Малому. В репертуарі обох театрів найбільш резонансними були постановки саме Шіллерових п'єс: «Підступність і кохання», «Вільгельм Телль», а надто – «Розбійники», яка протягом 1826 – 1845 рр. побачила світло рампи 69 разів [13, с. 304]. Про один із таких спектаклів цієї штюрмерської драми, що її дивився Шевченко в грудні 1838 року разом з *"незабвенным благодетелем"* К. Брюлловим і *"несравненным другом"* В. Штернбергом, він згадає через вісімнадцять років на засланні у Новопетровськом укріпленні [32, с. 182].

За спогадами сучасників, Т. Шевченко був заповзятливим театралом, компетентним знавцем законів театрального мистецтва. У колі його найближчих друзів налічують добру півсотню акторів, серед яких в ореолі слави і глибокої шани постає образ незабутнього Михайла Щепкіна, геніального російського й українського артиста, основоположника сценічного реалізму. Переконливим виявом духовної спорідненості – міцної основи майже двадцятирічної безкорисливої дружби двох мистців – стали лютневі дні 1844 року, коли, повертаючись з України до Петербурга, поет гостював у свого *"возлюбленника муз і грацій"*. *"І це нетривале перебування в Москві <...>, – підкреслює Є. Кирилюк, – ідейно збагатило Шевченка. Він зблизився з багатьма прогресивними людьми тогочасної Росії"* [14, с. 97]³. Чимало з нових знайомих належало до гуртка М.Станкевича, в якому *"велись страстні споры о высоких идеалах Шиллера"*, панував його культ [11, с. 80].

У поважну віху в літописі взаємин Т.Шевченка і М.Щепкіна вилилися гастролі актора у складі трупи Московського Малого театру, що тривали у столиці імперії з 27 вересня по 31 жовтня того ж 1844 р.. Магією свого лицедійства Щепкін, за оцінкою критики, справив *"благодетельное влияние"* [3, с.414 – 418] на все столичне культурне життя. *"Торжество Щепкіна було таке, яке виняткове взагалі, ще більш виняткове в сфері росій-*

ського драматичного мистецтва <...>. Щепкін своїм перебуванням у Петербурзі зробив рішучий поворот на російській сцені" [14, с. 114-115].

Прикметно, що вже першого дня гастролей – 27 вересня, після сцени з М. Гоголя *"Тяжба"*, поставленої на бенефіс М. Щепкіна, відбувся спектакль трагедії Ф.Шіллера *"Марія Стюарт"* [10, с. 331; 13, с. 273, 324]. *"Приєм, оказанный петербургскою публикою знаменитому московскому артисту, – повідомляв В.Белінський, – был самый блестящий, самый радушный, самый искренний"* [2, с. 373]. Напевно, ніхто не поставить під сумнів, що Шевченко, перебуваючи тоді у Петербурзі, міг пропустити таку подію – бенефіс свого *"благороднейшего старшего друга"* в Александринському театрі. На користь нашого припущення й висловлювання героя Шевченкової автобіографічної повісті *"Художник"*: *"Теперь, например, я уже иначе не иду в театр <...> смотреть на что попало, а норовлю попасть или на бенефис или на повторение бенефиса..."* [32, с. 205]. До слова, 13 грудня 1844 р. Т. Шевченко у захваті від гри Щепкіна присвятив йому вірш *"Заворожи мені, волхве"*, виповідаючи у ньому сподівання, що *"вернется надея"* побачити *"ще раз солнце правды"*.

У сценічній реалізації шіллерівських драм, повних вогню і ненависті проти тиранії та деспотизму, несправедливості, котрі потверджували гідність людини та її гуманістичне покликання, український словомудр схильний був убачати найдієвішу форму духовного спілкування між людьми. Усе це з прагматичним максималізмом актора і режисера увиразнював М. Щепкін, виступаючи з успіхом у різних іпостасях Шіллерових персонажів. Та особливо величним він був у ролі скрипаля Міллера з п'єси *"Підступність і кохання"* [10, с. 341].

Художня література і театр, образотворче мистецтво і музика, архітектура та археологія незмінно залишалися для Шевченка джерелом пізнання світу, збагачення його духовних запитів. А найуніверсальнішим *"приладом"*, з допомогою якого він визначав коло інтелектуальних потуг людини та її значимість у всеосяжному соціумі виступала, як уважав Л.Большаков, покликуючись на Шевченкових дійових осіб з повісті *"Прогулка с удовольствием и не без морали"*, – книжка [8, с. 225-226]. Без неї, її величності Книжки, годі й уявити собі нашого генія.

В оренбурзьком степу на засланні Т. Шевченко гірко шкодує, що тут *"не оказалось германских книг"* [33, с. 333], а тому настійно просить надіслати йому твори Гомера, Шекспіра, Гете, Гоголя, Лермонтова, Кольцова та інших. Те, що у переліку-проханні не згадується Шіллер, має вагому причину: до смерті переляканий революційною *"весною народів"* 1848 року *"неудобозабываемый Тормоз"* цар Микола I наклав сувору заборону на чимало шедеврів зарубіжного та вітчизняного письменництва. Особливо показовою у цьому

³ Уважаємо за потрібне цією заувагою відомого шевченкознавця виправити помилку, що вкралася у публікацію Петра Войтенка *"Муза Шевченка: без кордонів"*, ніби *"Тарас Шевченко був у Москві двічі: вперше – протягом десяти днів, коли повертався з солдатського заслання, а вдруге – коли труну з тілом поета везли на спочинок до українського Канева"* [Літературна Україна. – 2014. – № 9. – С. 12].

плані виявилася доля творів Шіллера. *"Запреты коснулись его сильнее, чем других иностранных классиков, и это понятно – Шиллер всегда был неугоден, если не страшен, властям. Власти брали под контроль и театр и русскую мысль о Шиллере"* [13, с. 51]. Його ім'я стало жупелом для самодержавства: майже два роки розглядав Петербурзький цензурний комітет матеріали, що становили "Сочинения Шиллера в переводе русских писателей" [17, с. 322], а в 1859 році був скасований ювілейний вечір, присвячений сторіччю від дня народження письменника [13, с. 52].

І все ж свободолюбива муза німецького світоча постійно перебувала у колі читацьких інтересів українського поета і художника. Ба навіть у найтяжчі роки його *"монотонної десятирічної драми" "Великий поэт, – як зазначав Ф.Прийма, – не был окончательно оторван от внешнего мира"* [23, с. 131]: через посередництво періодичних видань "Библиотека для чтения", "Русский инвалид", "Современник", "Отечественные записки", "Оренбургские губернские ведомости" та деякі інші він мав змогу стежити за явищами суспільного і літературно-культурного буття в Росії, знайомитися з творами зарубіжної літератури, її художньою критикою. Із листів, щоденникових записів, російських повістей Шевченка довідуємось, що вже у перший та другий періоди заслання /червень 1847 – жовтень 1849 рр./ він читав уміщені на шпальтах "Библиотеки для чтения" роман С. Річардсона "Клариса" /1848, №№ 1-7/ та автобіографічні "Замогильні нотатки" Ф. Шатобріана /1848-1850/. Того ж 1848 р. тут була видрукувана у перекладі М. Достоевського драма Шіллера "Дон Карлос, инфант испанский" /№№ 86-88/, до республіканської апологетики якої автор безсмертного "Заповіту" аж ніяк не міг залишатися байдужим. Адже добре відомо, що Шевченко не іделізував державу в шіллерівському потрактуванні як форму правління "просвіщенного монарха", а подібно до російських революційних демократів культивував республіканські переконання декабристів. *"Организация республики мыслилась, – як зауважив М. Новіков, – на демократических началах: на основе равноправия наций, без царя, без пана, без холопа и крепостного"* [21, с. 104]. Шевченкова візія державної форми правління – це передовсім *"республіканський ідеал з національним забарвленням /апеляція до героїчних сторінок національної історії та до національно" вдачі – попри Шіллерову "вселюдськість"/*, – констатує І. Дзюба [12, с. 88]. Перекликаючись із думкою М. Новікова, відомий автор унікальних досліджень "Тарас Шевченко. Життя і творчість." /К., 2005, 2008/ цілком резонно акцентує, що українському пророкові на протигагу дійовим особам з драми Шіллера "Дон Карлос" *"майбутнє ідеальне суспільство уявляється як суспільство "без холопа і без пана" <...>, як республіка вільних людей /з наворотами до козацької лицарської традиції"* [12, с. 92].

Крім "республіканської" п'єси "Дон Карлос", у поле зору Шевченка-читача могли потрапити й інші твори "великого німця", що були опубліковані у тих номерах популярної "Библиотеки для чтения", які, за власним зізнанням поета, знаходилися у його розпорядженні. Це, зокрема, вірші "Безпредельность" /№ 129, с. 145/ і "Надвесский похоронный плач" /№ 131, с. 42/ у перекладі М. Михайлова, "Амалия" /№ 130, с. 198/ і "Ожидание" /№ 131, с. 109/ у перекладі Л.Мея, "Прогулка" /№ 132, с. 201/ – І. Крешева. Припущення про активне ознайомлення Шевченка з фактами російської поетичної шіллеріани можна віднести й до останнього, петербурзького періоду. Так, зупинившись після заслання на невизначений строк у Нижньому Новгороді, він у листі від 6 листопада 1857 р. до І. Клопотовського повідомляв: *"Мне тут хорошо, весело, читаю так, что даже опух читая. Журналы все до одного передо мною"* [33, с. 405]. А тиждень по тому, у листі до А. Толстої ділиться радістю: *"Я прочитал уже всё, что появилось замечательного в нашей литературе в продолжение этого времени. Теперь остались мне одни журналы за нынешний год, и я наслаждаюсь ими, как самым утончённым лакомством"* [33, с. 406].

Серед видань, які дарували поету естетичну насолоду, – опубліковані того ж 1857 року збірки віршів В. Бенедиктова та Л. Мея, що містили чимало перекладів з Шіллера, а також поеми "Художники" і "Песня о колоколе" у форматі окремих брошур в інтерпретації Д. Міна. *"Дмитрий Егорович Мин – ученый переводчик Данте и еще более ученый и опытный медик. "Поэт и медик – какая прекрасная дисгармония," – такий запис залишив, перебуваючи у Москві під лікарською опікою автора багатьох перекладів зарубіжної класики, хворий Шевченко 14 березня 1858 р. у своєму "Щоденнику"* [33, с. 104]. Важко, звичайно, повірити, що наведені скупі слова характеристики є своєрідним висновком, що закресений на основі неодноразових бесід Шевченка з Міном **лише** про перебіг та способи лікування поетової недуги...

Малодослідженою сторінкою у контексті заданої проблеми є історія взаємин Т.Шевченка з видавцем і першим перекладачем його творів російською мовою – М. Гербелем. До слова, збірка Гербеля "Отголоски" /1858/, що, крім оригінальних віршів, містила також двадцять три переклади з Шіллера, значилася у поетовій власній книгозбірні [1, с. 342]. Щоправда, ці переклади дещо раніше увійшли до перших книжок восьмитомового видання "Шиллер в переводе русских писателей" /1857-1860/ – єдиного повного, на що звернув увагу С. Савченко, а відтак С. Шаховський, *"зібрання зі світових письменників"*, котре *"залишилося після автора "Варнака"* [26, с. 111]. Отже, таким чином, є всі підстави стверджувати: класична спадщина Ф. Шіллера була добре відомою Кобзареві у виданні В. Бенедиктова, Н. Берга, М. Дмитрієва, М. Достоевського, В. Крестовського, М. Курочкина,

Д. Міна, М. Михайлова, Л. Мея, Ф. Міллера, О. Плещеева, А. Струговщикова, Ф. Тютчева, А. Фета, С. Шевирьова та багатьох інших російських літераторів, які взяли найактивнішу участь у підготовці видання, душею якого став М. Гербель. З багатьма Шевченко був знайомий особисто. І природно, що коли наприкінці 1850-х Гербель задумав видати "Кобзарь Тараса Шевченко в перекладі руских поетів" /1860/, вони охоче відгукнулися на його ініціативу. Тим паче, що мистецтво художнього перекладу мислилося на той час більшістю з них, як своєрідна просвітницька форма боротьби із самодержавним кріпосницьким ладом. З цього погляду змістове наповнення творів Шіллера і Шевченка якнайкращим чином являло собою легальну трибуну для здійснення ідейних ударів по тиранії, справляло значний вплив на формування революційно-демократичних ідей. Дійову революціонізуючу співзвучність творчості обох поетів неодноразово відзначала російська передова думка [29, с. 76-77, 271]. До прикладу, на допиті у III відділенні у справі Кирило-Мефодіївського братства Ю. Андрузький відповідав: *"Його /Шевченка. – С.Б./ поетична слава гриміла по всій Малоросії; його ставили вище за Жуковського, сподівалися мати в ньому свого Шіллера"* [34, с. 100].

Як *"действительно высоко даровитого"*, насаженого бентежним словом Шіллера, сприймав Шевченка, *"с "Кобзарем" которого /на украинском языке/ не расставался"* [27, с. 274], відомий російський революційно-демократичний письменник-публіцист М. Михайлов /1829-1865/. В його одночасно виконаних перекладах з Шевченка та Шіллера *"Истукан Изида"*, *"Лжеучение"*, *"Архимед и его ученик"*, *"Великий миг"*, *"Долг каждого"*, *"Натуралисты и трансцендентальные философы"*, *"Сеятель"*, а надто – драма *"Коварство и любовь"* та ін./ відлунують свободолобиві патріотичні мотиви, ідеї гуманізму, миру і дружби.

Російські літератори демократичного спрямування, які подібно до М. Михайлова, перекладали твори Шіллера і Шевченка, артикулювали чимало ознак їх ідейно-тематичної спільності, низку типологічних збігів і паралелей. З них на перший план виступає тема боротьби проти соціального і національного поневолення; вона постійно хвилювала обох мистців, являлась живим джерелом їхнього натхнення.

За осяжністю епічного звучання, могутніми акордами апофеозу свободи поневоленого народу – справжнього творця історії – в одній шерензі з драмою *"Вільгельм Телль"*, трилогією *"Валленштайн"* Ф. Шіллера стоїть поема народного гніву – *"Гайдамаки"* Т. Шевченка. *"І водночас усе, що найчастіше знаходимо в творчості Шіллера – ідеї народної свободи, ідеї суспільства, заснованого на принципі соціальної справедливості, все це – злибоко особисте. І це не поза, не данина модній тематиці, а найглибша суть його істоти"* [16, с. 15].

Цей важливий висновок Г. Кочура, відомого практика і теоретика перекладу, з повним правом можна екстраполювати на ідейно-тематичний масив *"Кобзаря"*: дух волелюбності й справедливої кари за сподіяне зло нуртує у Шевченкових віршах *"Царі"* *"Старенька сестро Аполлона..."*, *"Хоча лежачого й не б'ють..."*, *"Заповіт"*, *"Осії. Глава XIV /Подражаніє/"*, що своїм визвольним пафосом перекликаються з Шіллеровими творами *"Розбійники"*, *"Руссо"*, *"Дурні монархи"* та інші. Проте український поет ніколи не відчував подібно до Шіллера у *"Думі про дзвона"* панічного страху перед народними повстаннями, перед справедливими оновлюючими суспільство народних революцій.

Однією з перших увійшла у поезію Шіллера і Шевченка тема зневаженої дівочої честі, гіркої материнської любові. Побутуючи у народних піснях, вона проникла у німецьку літературу епохи *"бурі й натиску"* як вираження *"загальної політичної кризи деспотизму"* [40, с. 15]. І примітно, що вже перший твір українського поета на цю тему – поема *"Катерина"* розкриває соціальні причини трагічної долі дівчини-покритки. *"Катерина"* – тематична паралель до *"Дітогубки"* Шіллера. У художній тканині порівнюваних творів знаходимо не тільки відмінності, але й схожі образні алузії, ситуативні аналогії, скажімо, в описі гіпотетичних дій ловеласів-чужинців: *"Можже, інишу жертву десь чатує <...> /Можже, десь із інишою жартує <...> /Десь тепер на узбережжі Сени..."* – у Шіллера [37, с. 44-45]. *"А може – вже в Московщині /Другую кохає"* – у Шевченка [35, с. 29]; в унісон ламентациям покинутої в коханні Шіллерової Луїзи: *"Зраднику! А всі мої страждання? /А моя неслава, поговор? /А дитя, нещасний плід кохання? /Ні, за тебе людяніший звір!"* [37, с. 45] відлунують трагічним надривом і смислові акценти Шевченкової Катерини: *"Що од тебе сина мала, /Покриткою стала... /Покриткою... який сором! /І за що я гину!"* [35, с. 41]. Катерина не вміє та й не в змозі пробачити зраду. Вона – уособлення матері-страдниці, яка ніжно любить своє дитя, а тому й не вкорочує йому віку, як Шіллерова Луїза, а позбавляє життя себе...

Тема кохання і жіночої долі найтісніше переплітається у поезії Шевченка з темою материнства. Частково присутня вона і в ліриці Шіллера. Високого гуманізму сповнені, наприклад, наступні рядки його вірша *"Hochzeitgedicht"*, який і понині, на жаль, не перекладений українською мовою:

*Das größte, so der Mensch empfindet,
Die Mutter eines Kinds zu werden! –
Was droben süß ist und auf Erden,
Das Wonnewort schließt alles ein.
Das kleine Wesen – welch Vergnügen! –
Im mütterlichen Schoß zu wiegen!
Was kann im Himmel schöner sein?* [38, 128].

Утім, чи не веде нас оця розлога /жирним шрифтом виділена/ шіллерівська поетична формула до відомого афористичного вислову Шевченка:

**У нашій раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая**

З своїм дитяточком малим [35, с. 459].

"Благородство шевченковского преклонения перед женщиной, может быть, – резонно приписав Л. Новиченко, – с особой силой сказывалось в том, что поэт даже в юной, цветущей девушке, вызывающей естественное чувство очарования, видел прежде всего будущую мать" [22, с. 116]. Таке зауваження вповні співвідноситься і з характеристикою образу жінки-матері у творчому набутку Шіллера.

Як сини своєї епохи, Шіллер і Шевченко послуговувалися однаковими засобами художнього вираження своєї дійсності. Так, зокрема

вивчаючи поетичний стиль Шевченка, І. Білодід поділяв думку відомого російського філолога Д. Овсяннико-Куликовського про те, що "Садок вишневий коло хати" – зразок пейзажної лірики, під яким "могли бы подписаться и Пушкин, и Гете, и Шиллер, и Гейне" [5, с. 118]. Не варто, однак, при цьому забувати, що навіть створюючи словесні картини побуту чи ландшафту соковитими мазками, котрі нагадують Шіллерові полотна-мініатюри "Вечір" або "Зимова ніч", Т. Шевченко як великий художник і майстер слова керувався передусім правдивою, реалістичною оцінкою явищ і ситуацій. Назагал звідси й те спільне, що їх ріднить – пафос соціального викриття, відданість інтересам народу, віра в його сили, в його майбутнє.

Література

1. Анісов В., Серeda Є. Літопис життя і творчості Т. Г. Шевченка / В. Анісов, Є. Серeda /2-е вид., доповн. – К. : Дніпро, 1976. – 392 с.
2. Белинский В. Г. Русский театр в Петербурге / В. Г. Белинский // Белинский В. Г. Полн. собр. соч. – М. : АН СССР, 1955. – Т. 8. – С. 367-374.
3. Белинский В. Г. Александринский театр: Щепкин на петербургской сцене / В. Г. Белинский // Белинский В. Г. Полн. собр. соч. – М. : АН СССР, 1955. – Т. 8. – С. 414-418.
4. Белинский В. Г. Стихотворения Александра Струговщикова, заимствованные из Гете и Шиллера / В. Г. Белинский // Белинский В. Г. Полн. собр. соч. – М. : АН СССР, 1955. – Т. 9. – С. 276-281.
5. Белодед И. Поэтический стиль Шевченко в мировой поэзии / И. Белодед // Шевченко и мировая культура. – М. : Наука, 1964. – С. 113-132.
6. Білецький Олександр. Шевченко і західноєвропейські літератури / Олександр Іванович Білецький // Білецький Олександр. Зібрання праць: у 5-ти т. – К. : Наукова думка, 1966. – Т. 2. – С. 265-287.
7. Бобинец С. С. Поэтическое наследие Фридриха Шиллера в украинской дооктябрьской литературе: Автореф. дис... канд. филол. наук / Бобинец Степан Степанович; Институт лит-ры им. Т. Г. Шевченко АН УССР. – К., 1983. – 24 с.
8. Большаков Леонид. Добро найкраще на світі...: Пошуки. Роздуми. Підсумки / Леонид Большаков. – К. : Дніпро, 1981. – 301 с.
9. Ведмицкий А. Т. Шевченко в Оренбургской ссылке / А. Ведмицкий. – Оренбург, 1960. – 178 с.
10. Гриц Т. С. М. С. Щепкин: летопись жизни и творчества / Т. Гриц. – М. : Наука, 1966. – 871 с.
11. Ден Т. П. Тургенев и Шиллер / Т. П. Ден // Фридрих Шиллер: Статьи и материалы. – М. : Наука, 1966. – С. 78-89.
12. Дзюба Иван. Шевченко і Шіллер: візія ідеального стану суспільства / Иван Дзюба // Сучасність. – 1996. – Березень-квітень 3-4. – С. 87-94.
13. История русского драматического театра: в 7-ми т. – М. : Искусство, 1979. – Т. 3. – 351 с.; – Т. 4. – 432 с.
14. Кирилюк Євген. Тарас Шевченко. Життя і творчість / Євген Прохорович Кирилюк. – К. : Дніпро, 1979. – 266 с.
15. Кіцера Олександр, Кіцера Романа. Тарас Шевченко і лікарі / Олександр Кіцера, Романа Кіцера // Дзвін. – 2014. – № 1. – С. 101-106.
16. Кочур Григорій. Лірика Фрідріха Шіллера / Григорій Кочур. – К. : Дніпро, 1967. – С. 5-18 /Перлини світової лірики/.
17. Коган Г. Ф. Цензурная история "Дон Карлоса" в переводе М. М. Достоевского / Г. Ф. Коган // Фридрих Шиллер: Статьи и материалы. – М. : Наука, 1966. – С. 320-328.
18. Кравцов Н. И. Проблемы славянского фольклора / Николай Иванович Кравцов. – М. : Наука, 1972. – 360 с.
19. Макаров Н. Воспоминание о Н. А. Маркевиче / Н. Макаров // Основа. – 1861. – Січень. – С. 293-297.
20. /Мокрицкий А. Н./ Дневник художника А. Н. Мокрицкого. – М. : Изобр. искусство, 1975. – 271 с.
21. Новиков М. И. Общественно-политические и философские взгляды Т. Г. Шевченко / М. И. Новиков. – М. : АН СССР, 1961. – 280 с.
22. Новиченко Л. Тарас Шевченко – поэт, борец, человек / Л. Новиченко. – К. : Дніпро, 1982. – 188 с.

23. Прийма Ф. Я. Шевченко и русская литература XIX века. / Ф. Я. Прийма. – М.-Л. : АН СССР, 1961. – 412 с.
24. Рильский М. Шевченко – поэт-новатор / М. Рильский // Шевченко и мировая культура. – М. : Наука, 1964. – С. 68-95.
25. Рильський М. Жуковський-перекладач / Максим Рильський // Рильський Максим. Мистецтво перекладу: Статті, виступи, нотатки. – К. : Радянський письменник, 1975. – С. 145-146.
26. Савченко С. Шевченко і світова література / С. Савченко // Наук. записки: Пам'яті Т. Г. Шевченка. Збірник філолог. фак-ту, № 1. – Вид-во Київського університету, 1939. – С. 105-139.
27. Фатеев П. С. Михаил Михайлов – революционер, писатель, публицист / П.С.Фатеев. – М. : Мисль, 1969. – 374 с.
28. Чуковский К. И. Высокое искусство. / Корней Иванович Чуковский // Чуковский К. И. Собр. соч.: в 6-ти т. – М. : Худ. лит., 1966. – Т. 3. – С. 239-454.
29. Шаблювський Е. С. Т. Г. Шевченко и русские революционные демократы / Е. С. Шаблювський; 2-е изд., перераб. и дополн./ – К. : Наук. думка, 1975. – 391 с.
30. Шаховський С. Шевченко і російська література / С. Шаховський // Наук. записки: Пам'яті Т. Г. Шевченка. Збірник філолог. фак-ту, №1. – Вид-во Київського університету, 1939.
31. Шевченківський словник: у двох т. – К. : Головна редакція УРЕ, 1977. – Т. 2. – 410 с.
32. Шевченко Тарас. Художник / Тарас Шевченко // Шевченко Тарас. Собр. соч.: в 5-ти т. – М. : Худ. лит-ра, 1965. – Т. 4. – С. 139-246.
33. Шевченко Тарас. Дневник / Тарас Шевченко // Шевченко Тарас. Собр. соч.: в 5-ти т. – М. : Худ. лит-ра, 1965. – Т. 5.
34. Шевченко Тарас: Документи та матеріали до біографії /1814-1861/. – 2-е видан., переробл. та доповн. / За ред. чл.-кор. АН УРСР Є. П. Кирилюка. – К. : Вища школа, 1982. – 432 с.
35. Шевченко Тарас. Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. – К. : Дніпро, 1980. – 614 с.
36. Шиллер Фридрих. Собр. соч.: в 7-ми т. / Фридрих Шиллер; под общ. ред. Н. Н. Вильмонта и Р. М. Самарина. – М. : ГИХЛ, 1955-1957.
37. Шиллер Фрідріх. Лірика. / Фрідріх Шиллер. – К.: Дніпро, 1967. – 195 с. / Перлини світової лірики /.
38. Schiller Friedrich. Gesammelte Werke: in 8 Bänden. / Friedrich Schiller. Hrsg. und eingel. von Akexander Abusch. – Berlin : Aufbau-Verlag, 1954-1955. – B. 1. – 604 S.
39. Stantschew S. I. Schiller in Bulgarien / S. Stantschew. // Zeitschrift für Slavistik. – 1957. – B. 2. – H. 1. – S. 79-80.
40. Wertheim Ursula. Friedrich Schiller: Dichter der Nation. / Ursula Wertheim. – Berlin: Verlag Neues Leben, 1959. – 248 S.

Степан Бобинець

ТАРАС ШЕВЧЕНКО И РУССКАЯ ШИЛЛЕРИАНА

Аннотация. В статье предпринята попытка исследовать процесс ознакомления Тараса Шевченко посредством русских интерпретаций с поэтическим и драматургическим наследием Фридриха Шиллера, выявить типологические сходства и черты идейно-тематического сходства в их творчестве.

Ключевые слова: рецепция, перевод, театр, М. Щепкин, тематические аналогии, освободительная борьба, женские образы, мотив трагической судьбы.

Stepan Bobynets

TARAS SCHEWTSCHENKO UND DIE RUSSISCHE SCHILLERIANA

Annotation. In der Abhandlung wurde einen Versuch gemacht den Prozeß der Bekanntmachung Taras Schewtschenkos mittels der russischen Interpretationen mit dem poetischen und dramatischen Erbe von Friedrich Schiller zu erforschen, sowie typologischen Ähnlichkeiten und die auszeichnenden Züge der Ideenthematischen Gemeinsamkeit in ihrem Schaffen unter Beweis zu stellen.

Stichwörter: Rezeption, Übersetzung, Theater, M. Schtschepkin, thematische Analogien, Befreiungskampf, Frauengestalten, Motiv des tragischen Schicksals.

Стаття надійшла до редакції 24. 03. 2014 р.

Бобинець Степан Степанович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри французької мови і зарубіжної літератури ДВНЗ «Ужгородський національний університет».